

ІСТОРИЧНІ АСПЕКТИ РОЗВИТКУ ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ ТА СПОРТУ

УДК 796.093"19"(477)/93/94

БОНДАР А. С., САЛТАН Н. М., САЛТАН О. М.

Харківська державна академія фізичної культури

Календар проведення спортивних змагань як джерело у вивченні особливостей розвитку вітчизняного спорту у 30-ті роки ХХ ст.

Анотація. Мета: на основі аналізу низки архівних документів зроблено спробу дослідити динаміку розвитку олімпійських та неолімпійських видів спорту в перші десятиліття радянського періоду української історії. **Матеріали і методи:** аналіз й узагальнення джерельної бази з даного питання. **Результати:** проаналізовано особливості розбудови спортивної галузі Української радянської соціалістичної республіки в 30-х рр. ХХ ст. Проаналізовано особливості розбудови спортивної галузі Української радянської соціалістичної республіки в 30-х рр. ХХ ст. **Висновки:** встановлено, що розвиток спортивної сфери був обумовлений здебільшого політичними чинниками; рівнозначна увага приділялась олімпійським та неолімпійським видам спорту.

Ключові слова: види спорту, календар спортивних заходів, спортивний графік, спортивні змагання, спортсмени.

Вступ. Дослідження становлення та розвитку вітчизняної доби в останні роки стає дедалі більш популярним. Кризові явища, які притаманні усім сферам сучасного українського суспільства, не минули стороною і фізкультурно-спортивну галузь нашої держави. У ході подолання труднощів, викликаних складною соціально-економічною і воєнно-політичною ситуацією в країні, ми вкотре звертаємося до досвіду минулих поколінь, які змушені були долати низку проблем задля реформування вітчизняного спорту. Врахування помилок, імовірних казусів, які мали місце в 30-ті роки ХХ ст., дозволить заощадити ресурси для більш стрімкого і ефективного оновлення спортивної царини сучасної України.

Отже, ретроспективне вивчення становлення і розвитку вітчизняного спорту за радянської доби є своєрідним емпіричним фундаментом, на якому доводиться зводити нову будівлю, що має відповідати потребам сьогодення.

Для досліджень радянського періоду було притаманним висвітлення процесу інституалізації спорту, підкреслена увага до питань управління спортивною діяльністю, наголошення на спортивних здобутках українських спортсменів [2; 4]. Сучасні дослідники намагаються переосмислити історичну спадщину радянської доби [1; 3; 5].

Зв'язок дослідження з науковими програмами, планами, темами. Робота виконана в межах науково-дослідного проекту «Теоретико-методологічні характеристики розвитку неолімпійських видів спорту».

Метою цієї розвідки є спроба охарактеризувати динаміку розвитку олімпійських та неолімпійських видів спорту в УРСР* у 30-ті рр. ХХ ст.

Матеріал і методи дослідження. Серед розмаїття дисертацій, монографій та наукових статей, присвячених даній проблемі, особливе місце посідають архівні матеріали, аналіз яких дозволяє виявити справжній формат історичних подій минулого [6]. Саме архівні документи виступають фактологічною першоджерельною базою будь-якого дослідження.

Застосування аналітико-узагальнюючого, загальнологічного, емпіричного методів дозволяє не просто

відчутти атмосферу часу, а й усвідомити наративність явищ, що стали історією. Використання контент-аналізу робить наукову працю максимально наративною, зрозумілою й усвідомленою.

З поміж великого масиву фондів Центрального державного архіву громадських об'єднань України (далі – ЦДАГО), чільне місце посідають партійні документи, у вигляді планів, постанов, звітів тощо керівних структурних підрозділів, які опікувалися фізичною культурою і спортом. Їх планово-звітна діяльність, попри високий ступінь формалізації, містить вельми цінні відомості, які стосуються динаміки функціонування фізичної культури та спорту в Україні в 30-ті роки ХХ ст.

Для усвідомлення динаміки підготовки та виявлення спортивних вмінь та навичок українських спортсменів, набутих за двадцять чотири роки більшовицького панування, варто проаналізувати календар спортивних заходів за 1937 рік та іншу діловодну документацію спортивних органів за той же період.

Результати дослідження та їх обговорення. Структурно календар спортивних заходів (далі – КСЗ) містить відомості про види спорту, форми, час та місце проведення змагань тощо [6, с. 24–29]. Календарний реєстр видів спорту в даному документі структурований не за алфавітним, а за пріоритетним принципом. Така ієрархія дозволяє визначити ступінь важливості спортивних напрямків, що культивувались в УСРР та в УРСР у 30-ті роки.

Специфіка проведення спортивних заходів базувалася на просторово-календарній основі, охоплюючи собою суходіл і водний простір. Повітряні види спорту наразі серед цивільних змагань у даному документі не зазначені. Характер змагань та естафет, за задумом їх організаторів, мав виявити максимальну кількість талановитих спортсменів за умови досягнення ними високих результатів.

Календарний чинник коливався в межах березня – грудня поточного року. Це означає, що спортивний рік починався ранньою весною, а закінчувався на початку зими. У встановлений проміжок часу організатори намагалися включити усі можливі види контролю фізичних можливостей спортсменів, незалежно від різновидів видів спорту.

На першому місці стояла гімнастика. Саме її в СРСР в 30-ті роки вважали королевою спорту. І

dx.doi.org/10.15391/sns.v.2015-4.004

© БОНДАР А. С., САЛТАН Н. М., САЛТАН О. М., 2015

не дивно. Адже гімнастичні вправи демонструють тілесну досконалість. Правильність їх виконання потребує скоординованої роботи усіх груп м'язів, що є запорукою правильного розвитку усього організму. У відповідній записці першому секретареві ЦК КП(б)У С. В. Косіору від Л. Коритного доводиться необхідність «широкої популяризації гімнастики, намагання зробити її наймасовішим видом спорту» [6, с. 8].

Весняне тепло дозволяло організовувати та проводити змагання на відкритих майданчиках. Однак слід зазначити, що гімнастика – єдиний з усього переліку зазначеного в КСЗ як грудневий вид спорту.

Квітень – травень в особисто-командній першості виявляв чемпіонів міст та областей. Літня пора передбачала проведення масово-спортивних гімнастичних свят у межах міст та районів. Нарешті, пізньої осені планувалися республіканські змагання, які завершувала профспілкорова першість загальносоюзного масштабу.

На другому місці в спортивному реєстрі перебувало плавання. Окрім долаття водних перешкод, цей вид спорту доповнювали стрибки у воду та водне поло. До змагань залучалися міста, де були плавальні басейни: Київ, Харків, Дніпропетровськ. Неважко здогадатись, що маючи відповідну інфраструктуру, команди цих міст були найсильнішими. Як правило, саме вони представляли республіку на міжреспубліканських та загальносоюзних змаганнях. Для плавців сільського й районного масштабу використовувалися відкриті водойми в літню пору року. Республіканські змагання з водних видів спорту того року відбулися в Дніпропетровську. Очевидно існувала певна щорічна ротація приймаючого міста, яке фізично могло забезпечити спортсменів необхідними спортивними спорудами. Загальносоюзна першість проходила в кінці липня у Москві. Міжреспубліканські змагання наприкінці осені в Ленінграді.

Наступні за календарем види змагань дозволяють об'єднати їх у силові види спорту. До них відносились: бокс, боротьба і штанга. Традиційна місячна розминка боксерів і борців, першість міст та УРСР, далі – загальносоюзна першість у Москві. До речі, під час всесоюзних змагань з боксу 1937 року в напівлегкій вазі (57 кг) золоту медаль виборов харків'янин, студент ДІФКУ – Анатолій Грейнер (1916–1990).

Звертає на себе увагу назва третього силового виду спорту. В КСЗ важка атлетика позиціонується як «штанга», хоча, як бачимо, цей вид спорту передбачав змагання лише гирьовиків, а не штангістів. Причому, на відміну від боксу та боротьби, змагання зі штанги були менш тривалими. Вочевидь силу та майстерність штангісти культивували протягом усього року.

Фехтування, на відміну від попередніх видів спорту, не передбачало загальносоюзних змагань і носило суто регіональний характер.

Велоспорт у ті часи мав назву велосипед. Велозаїзди тривали майже цілий рік. Такий спосіб пересування був затребуваний. Велозмагання починалися з середини березня і тривали до кінця вересня. На початковій фазі (навесні) проходили по лінії ГПО, далі носили адміністративно-територіальний характер у межах УРСР. Влітку – загальносоюзні змагання. Восени – всеукраїнська першість. «Велосипед», як вид спорту, включав в себе велоперегони, велоскрос, а також трекову та фігурну їзду. Беручи до уваги невели-

ку кількість велотреків, регіональні і республіканська першості відбувалися в Києві, Харкові, Одесі, Дніпропетровську та на Донбасі.

Наступну сходинку в спортивному пантеоні посідала легка атлетика. Для радянського керівництва вона була уособленням бігу, тому до цього виду спорту залучалося якомога більше учасників. Поряд з регіональними, зустрічаються і напіввоєнізовані забіги по лінії ГПО та БГПО.

Бігові естафети міст і областей завершувалися загальнореспубліканською першістю в Харкові. Всесоюзні змагання традиційно приймала Москва. Слід звернути увагу на ідеологічне забарвлення легкоатлетичних заходів. Після закінчення усіх важливих змагань, влаштовувалися вересневі забіги на честь державних свят та партійних лідерів. Таким чином, кожен учасник забігу підсвідомо проявляв повагу до радянської системи та її вождів, роблячи свій внесок у будівництво світлого майбутнього.

Ігрові види спорту в той час представляли футбол, гандбол, теніс, городки, волейбол, баскетбол та регбі. Власне саме в такій послідовності вони перераховані в КСЗ. Найбільш шанованим серед них був звичайно ж футбол, якому в КСЗ приділено значно більшу увагу аніж іншим. Значна увага приділялась кадровому питанню. Впродовж березня – квітня тренери проходили двомісячні курси підвищення кваліфікації. До речі, такі ж самі заходи (але для майстрів і суддів) застосовувалися по відношенню до легкої атлетики. Отже, ці два види спорту на відміну від інших передбачали постійну підготовку, докваліфікацію та підвищення кваліфікації для тренерсько-судівського складу.

У ході відбіркових турів з футболу застосовувалась олімпійська система, яка передбачала залучення широкої гами футбольних команд різного рівня. Відсутність такого підходу в інших видах спорту робило футбол олімпійським різновидом спортивних змагань.

Далі – літня республіканська першість за круговою системою. Розіграш кубку СРСР з 24 травня по 30 червня 1937 р. Серпнево-вереснева загальносоюзна першість визначала найсильнішу команду Радянського Союзу. Того року нею стало московське «Динамо», а київське «Динамо» посіло третє місце. Таким чином, футбол з аматорського виду спорту впродовж одного короткого сезону трансформувалася в професійний або, принаймні, напівпрофесійний.

Змагання з гандболу, городків, волейболу, на відміну від баскетболу і регбі, не мали загальносоюзного значення. Рутинні змагання на рівні міст та областей закінчувалися республіканською першістю в Києві. Причому в організації волейбольних заходів чомусь порушувалась логіка проведення ігор. Березнево-квітнева першість України, навіть на рівні громадських організацій та трудових колективів, переростала у літню першість міст.

Змагання з тенісу, баскетболу і регбі відбувалися за цілком логічною адміністративно-регіональною схемою, завершальним етапом якою були союзні змагання. Єдина особливість: загальносоюзна першість з тенісу була особистою, а не командною.

Регіональними також вважалися естафети з веслування та вітрильного спорту, які отримали назву «гребля-парус». Починаючись у липні з першості міст, змагання мали проміжну профспілкову стадію, яка

переходила у вересневу всеукраїнську першість.

До індивідуальних видів спорту належали: кінний спорт, авто-мотоспорт (авто-мото), а також шахи і шашки. Досить дивне поєднання фізичних та інтелектуальних різновидів спортивних змагань в КСЗ подано саме в такій послідовності. Між тим, кінні перегони не виходили за рамки області, і, як можемо передбачити, проводилися лише в тих містах, де були іподроми. Естафети з авто-мото були більш розмаїтими. Для їх проведення використовувалися існуючі дороги та автостради, що економило кошти, але створювало незручності для цивільних учасників дорожнього руху.

Цей вид змагань розпочинався в середині весни і тривав аж до середини осені. Авто-мото включало в себе: автогонки, мотогонки, авто-мотопробіги на першість міст, автоклубів, республіканських і все-союзних автозмагань. Примітним є те, що усі форми авто-мотозмагань завершувалися воєнізованим осіннім автокросом (імовірно присвяченого річниці жовтневої революції) під час військових парадів у містах України, а переможці – на Червоній площі у Москві. Варто звернути увагу, що, попри значні фінансово-організаційні витрати на проведення змагань, авто-мото серед технічних видів спорту приділено максимальну увагу. Додайте до цього послуги автомеханіків, вартість паливо-мастильних матеріалів, автозапчастин, логістику у забезпеченні автогонщиків усім необхідним. Вочевидь причиною тому є мілітарна складова автомотоспорту, адже в разі війни швидка передислокація живої сили і техніки можливе за умов наявності фахівців з екстремального водіння технічних засобів пересування. У цьому контексті ми можемо порівняти невиразні змагання з кінного спорту і досить яскраві і насичені з авто-мото. Як бачимо, радянське керівництво в умовах очікуваної війни вважало парнокопитні засоби пересування архаїчними в порівнянні з «залізними конями», обладнаними надсучасними видами вогнепальної зброї.

Поряд з прагненням до фізичної досконалості робітників і селян, в УРСР приділяли увагу і інтелектуальній. Цю функцію в спортивній царині виконували шахи та шашки. У той час ще не було сформовано школи радянських шахістів та шашкистів, тому цей вид спорту носив любительський характер. У шахи та шашки грали як чоловіки, так і жінки. Відбір кращих проходив за стандартною схемою: спочатку відбіркові тури в межах союзних республік, за ними республіканський фінал, потім – всесоюзний турнір. При чому всесоюзний турнір проводився також і серед жінок, демонструючи тим самим гендерну рівність, декларовану радянською ідеологією.

До індивідуальних видів спорту відносилось і мисливство. Проведення регіональних та загально-союзних змагань відбувалося в межах мисливського сезону, але в літньо-осінню пору року. Вміння влучно стріляти поєднувалось з навичками виховання чотирилапих друзів, тому поряд зі стрільбою проводилися всесоюзні виставки з собаківництва. Включення мисливства в перелік спортивних змагань було не випадковим. Людина з рушницею в мирний час вдосконалює свої вміння. Для неї полювання – це хобі. У разі початку війни – майстерні стрільки та собаківники переходили в розряд найбільш затребуваних фахівців з когорт мобілізованих.

Улітку проводились змагання з багатобор'я, у контексті перевірки базових фізичних якостей громадян, які «готові до праці та оборони». Як відомо, багатобор'я комплексу ГПО входило в єдину все-союзну спортивну класифікацію. Існували його літні та зимові види, які становили комплексну систему загальної фізичної підготовки, до якої залучалися широкі верстви населення. Починаючи з 1931 року, в СРСР проводилися щорічні змагання як регіонального, так і загальносоюзного масштабу. Наразі в 1937 році в УРСР була запланована літня програма ГПО. Кінець 30-х років підсумовував першу радянську спортивну шестирічку. Змагання з даного підвиду спорту проводилися спочатку серед найбільш майстерних осіб, що показали найвищі результати в минулі роки. Особисто-командна першість значківців I ступеня добровільних товариств та фізкультурколективів плавно перетікала в регіональні та всеукраїнські змагання за значки 2-го ступеня ГПО.

Завершальною частиною КСЗ на 1937 рік стали аматорські змагання. На першому місті стояв сільський спорт. Зважаючи на зайнятість колгоспників, часову і фізичну неможливість здійснювати систематичні тренування, а відповідно займатися спортом професійно, для них були заплановані змагання з багатобор'я. Цікавим є те, що колгоспні змагання проводилися одразу на республіканському рівні. Переможці колгоспних спортивних ігор УРСР мали поїхати на Всесоюзну спартакіаду з багатобор'я та спортивних ігор.

Слід зазначити, що залучення селян до спортивної діяльності створювало певний дискомфорт в їхньому житті. Їм треба було відволікатись від сільськогосподарських робіт, отримувати дозвіл та кошти від голів колгоспів для участі у змаганнях. Тому архіви рясніють численними запитами щодо перенесення змагань та заборони використовувати працівників аграрного сектору до зборів та змагань тощо.

Останню сходинку завершальної частини КСЗ посідають спартакіади серед слухачів шкіл та вишів. Що стосується школярів, то укладачі календаря приділили увагу лише міським школам. Після проведення міських першостей переможці їхали на всеукраїнську спартакіаду. Вочевидь такі заходи відбувалися в канікулярний період, який, між тим, для деякого затягувався до вересня. Можемо передбачити, що попри певне обурення дітей та батьків щодо поглинання канікул заняттями спортом, такий підхід дозволяв виявити найбільш талановиту молодь, створити спортивний резерв та формувати професійну орієнтацію молодого покоління.

Міжвишівські змагання, на відміну від шкільних, мали певну специфіку. Студенти представляли не виші, а наркомати (тогочасні міністерства), у відомстві яких знаходився їх виш. Це забезпечувало більш якісне фінансування та забезпечення юніорів спортивним інвентарем.

Липневі міжнаркоматівські естафети з гімнастики, що традиційно проводились у Москві виступали як фінальна і в той же час хронологічно серединна частина спортивних заходів, передбачених на 1937 рік.

Кінцевою фазою були вересневі міжвишівські універсиади, в яких студенти-спортсмени відстоювали честь власної alma mater.

Канікулярний час для спортивних випробувань

був раціонально спланований, з огляду на початок навчального року, під час якого жодних випробувальних заходів у сфері фізичної культури та спорту не планувалось.

Попри певні недолугості та жорсткий централізм у ході створення загальносоюзного та регіонального спорту в УРСР та СРСР у міжвоєнний період, партійне керівництво докладало значних зусиль з метою реалізації принципу здорового способу життя усіх верств населення. Набутий досвід буде використано в подальші роки радянської історії. Саме цей чинник дозволив застосувати низку шаблонних схем у вихованні спортсменів, їх прагненні до перемоги у спортивних змаганнях.

Висновки. Підводячи підсумки проведеного дослідження варто наголосити, що процес проведення спортивних заходів в УРСР станом на кінець 30-х років мав чітку і продуману організаційно-логічну структуру. Очілюючи фізкультурно-спортивної галузі при плануванні КСЗ намагалися врахувати максимальну кількість суб'єктивних та об'єктивних чинників, які стосувалися спортсменів, видів спорту та специфіки їх проведення. Попри фінансовий дефіцит, погану інфраструктуру, певну соціальну індиферентність, радянські партійні органи вважали спорт важливим засобом виховання, ідеологічного впливу на суспільство та ефективною формою формування резерву РСЧА. Поряд з класичними видами, виникали і розвивались штучно створені неолімпійські види спорту, які

подекуди носили масовий характер. Для спортивного керівництва це було не важливо. Адже в той час ні СРСР, ні жодна з радянських республік не приймали участь в офіційних міжнародних чи олімпійських змаганнях. Серед пріоритетів у розвитку спортивної царини в СРСР міжвоєнного періоду була радше соціалізаційна, а не буржуазно-егоїстична складова.

Не зважаючи на таку собі спортивну автаркію, в УРСР вдалося закласти підвалини майбутніх спортивних шкіл, створити кадрову базу для стрімкого злету вітчизняного спорту в другій половині ХХ ст.

Подальші дослідження доцільно спрямувати на вивчення особливостей розвитку неолімпійських видів спорту в Україні впродовж другої половини ХХ ст.

*ПЕРЕЛІК УМОВНИХ СКОРОЧЕНЬ:

БГПО – будь готовий до праці та оборони; ВЦРПС – Всесоюзна центральна рада професійних спілок; ГПО – готовий до праці та оборони; ДІФКУ – Державний інститут фізичної культури України. Нині – ХДАФК (Харківська державна академія фізичної культури); УСРР – Українська соціалістична радянська республіка (назва Радянської України з 1919 по 1937 рр.); УРСР – Українська радянська соціалістична республіка (назва Радянської України з 1937 по 1991 рр.); РСЧА – Робітничо-селянська червона армія (назва радянських збройних сил з 1918 по 1946 рр.); СРСР – Союз радянських соціалістичних республік.

Список використаної літератури:

1. Автушенко І. Б. Тоталітаризація культурної сфери суспільного життя в УСРР (20–30-ті рр. ХХ ст.) : дис. ... кандидата іст. наук: 07.00.01 / І. Б. Автушенко. – К., 2001. – 201 с.
2. Киевский инфизкульт : годы и люди / И. Ф. Емчук, В. С. Зинченко, А. Е. Ивахин и др.; под ред. В. Н. Платонова. – К. : Здоровья, 1990. – 216 с.
3. Олейник Н. А. История физической культуры и спорта на Харьковщине. (Люди, годы, факты. 1874–1950 г.г.) / Н. А. Олейник, Ю. И. Грот. – Т. 1. – Харьков : ХДАФК, 2002. – 376 с.
4. Теплер Ю. Н. Развитие физкультурного движения в Украинской ССР (1917–1959 гг.) : автореф. дис. на соискание науч. степени канд. пед. наук / Ю. Н. Теплер. – М., 1965. – 18 с.
5. Тимошенко Ю. О. Історичні умови та специфіка розвитку спорту й фізичного виховання в радянській Україні в 20-40-ві роки ХХ ст. [Текст] / Ю. О. Тимошенко. – К. : ТОВ «НВП» Інтерсервіс, 2014. – 446 с.
6. Центральний державний архів громадських об'єднань України. Ф. 1. Оп. 20. Спр. 7107.

Стаття надійшла до редакції: 12.07.2015 р.

Опубліковано: 30.08.2015 р.

Аннотация. Бондарь А. С., Салтан Н. Н., Салтан А. Н. Календарь проведения спортивных соревнований, как источник для изучения особенностей развития отечественного спорта в 30-е годы XX века. **Цель:** на основе анализа ряда архивных документов осуществлена попытка исследования динамики развития олимпийских и неоллимпийских видов спорта в первые десятилетия советского периода украинской истории. **Материалы и методы:** анализ и обобщение источниковой базы по данному вопросу. **Результаты:** проанализированы особенности развития спортивной отрасли УСРР в 30-х гг. ХХ ст. **Выводы:** установлено, что развитие спорта было обусловлено преимущественно политическими факторами; равнозначное внимание уделялось олимпийским и неоллимпийским видам спорта.

Ключевые слова: виды спорта, календарь спортивных мероприятий, спортивный график, спортивные соревнования, спортсмены.

Abstract. Bondar A., Saltan N., Saltan A. Calendar of holding sports competitions as a source in study of features of development of domestic sport in the 30s of the xxth century. **Purpose:** based on the analysis of a number of archive documents made an attempt to investigate the dynamics of development of Olympic and non-Olympic sports in the first decades of the Soviet period of the Ukrainian history. **Materials and Methods:** the analysis and generalization of sources on the subject. **Results:** the features of the development of sports industry of the USSR in the 30-ies of 20th century are analyzed. **Conclusion:** it is proved, that the development of the sports field was caused by primarily political factors; equal attention was paid to Olympic and non-Olympic kinds of sports.

Keywords: sports, calendar of sports events, sports schedules, sporting events, athletes.

References:

1. Avtushenko I. B. Totalitarizatsiya kulturnoi sferi suspilnogo zhittya v USRR (20–30-ti pp. XX st.) : dis. ... kandidata ist. nauk [Totalitarization cultural aspects of life in the USSR (20–30 pp. XX century). : PhD diss.], Kyiv, 2001, 201 p. (ukr)
2. Yemchuk I. F., Zinchenko V. S., Ivakhin A. Ye. at al. Kiyevskiy infizkult : gody i lyudi [Kiev institute of physical education: years and people], Kyiv, 1990, 216 p. (rus)
3. Oleynik N. A., Grot Yu. I. Istoriya fizicheskoy kultury i sporta na Kharkovshchine. (Lyudi, gody, fakty. 1874–1950 g.g.) [History

- of physical culture and sports in the Kharkiv region. (Those years, the facts. 1874-1950 years)], vol. 1, Kharkov, 2002, 376 p. (rus)
4. Tepper Yu. N. Razvitiye fizkulturnogo dvizheniya v Ukrainskoy SSR (1917-1959 gg) : avtoref. kand. ped. nauk [Development of the sports movement in the Ukrainian SSR : PhD thesis], Moscow, 1965, 18 p. (rus)
5. Timoshenko Yu. O. Istorichni umovi ta spetsifika rozvitku sportu y fizichnogo vikhovannya v radyanskiy Ukraini v 20-40-vi roki XX st. [Historical conditions and specificity of sport and physical education in Soviet Ukraine in 20-40-ies of XX century.], Kyiv, 2014, 446 p. (ukr)
6. Tsentralniy derzhavniy arkhiv gromadskikh obyednan Ukraini. F. 1. Op. 20. Spr. 7107, [Central State Archive of Public Organizations of Ukraine. F. 1. Op. 20. Case 7107]. (ukr)

Received: 12.07.2015.

Published: 30.08.2015.

Бондар Анастасія Сергіївна: к. фіз. вих., доцент; Харківська державна академія фізичної культури: вул. Клочківська, 99, м. Харків, 61058, Україна.

Бондарь Анастасия Сергеевна: к. физ. восп., доцент; Харьковская государственная академия физической культуры: ул. Клочковская, 99, г. Харьков, Украина.

Anastasia Bondar: PhD (Physical Education and sport); Kharkiv State Academy of Physical Culture: Klochkivska str., 99, Kharkiv, 61058, Ukraine.

ORCID.ORG/0000-0002-2816-4985

E-mail: anastasiabond1@ukr.net

Салтан Наталія Миколаївна: к. і. н.; Харківська державна академія фізичної культури: вул. Клочківська, 99, м. Харків, 61058, Україна.

Салтан Наталья Николаевна: к. и. н.; Харьковская государственная академия физической культуры: ул. Клочковская, 99, г. Харьков, Украина.

Nataliia Saltan: PhD (History of Ukraine); Kharkiv State Academy of Physical Culture: Klochkivska str., 99, Kharkiv, 61058, Ukraine.

ORCID.ORG/0000-0001-9772-8804

E-mail: N_Mahiboroda@rambler.ru

Салтан Олександр Миколайович: к. і. н.; доцент Харківська державна академія фізичної культури: вул. Клочківська, 99, м. Харків, 61058, Україна.

Салтан Александр Николаевич: к. и. н.; доцент Харьковская государственная академия физической культуры: ул. Клочковская, 99, г. Харьков, Украина.

Oleksandr Saltan: PhD (History of Ukraine); Kharkiv State Academy of Physical Culture: Klochkivska str., 99, Kharkiv, 61058, Ukraine.

ORCID.ORG/0000-0002-0643-7954

E-mail: Saltan_Alexsandr@rambler.ru

Бібліографічний опис статті:

Бондар А. С. Календар проведення спортивних змагань як джерело у вивченні особливостей розвитку вітчизняного спорту у 30-ті роки XX ст. / А. С. Бондар, Н. М. Салтан, О. М. Салтан // Слобожанський науково-спортивний вісник. – Харків : ХДАФК, 2015. – № 4(48). – С. 26–30. – dx.doi.org/10.15391/sns.v.2015-4.004

